

Đu năm 2007, tôi có cho đăng trong Giai Ph m Xuân Đinh H i Vi t Nam xu t b n t i San Jose bài “Đu Xuân Bàn Chuy n D ch Th”. Xuân năm nay tôi li xin bàn ti p v cùng đ tài. Trong bài này, tôi s di n d ch và ch ng minh thêm là th r t khó d ch t ngôn ng n sang ngôn ng kia, b i vì m i ngôn ng có nét đ c thù và cái hay riêng. N u d ch đúng t ng ch , ng i đ c ch a ch c hi u. N u d ch ki u gi i thích cho rõ ý thì li d ch s h t là th . Làm sao li t đ c ý c a nh ng câu th Ki u c a Nguy n Du

*t c thay m t đoá trà mi
con ong đã t đ ng đi li v*

Đ c hai câu d ch sau đây, li u ng i ngo i qu c có hi u Nguy n Du nói gì không và có c m th y m y câu th này hay nh chúng ta c m không?

*Alas! The devilish bee, with his suckling spout,
Through that camellia went his way in and out
(Lê Cao Phan d ch)*

M t câu Ki u khác cũng trong hoàn c nh t ng t

*B t thân đ n b c l c loài
Nh ào thà b cho ng i tình chung*

*She thought, “Had I known that deep I should lower
I’d better have let him pick my prime flower”
(Lê Cao Phan d ch)*

Tôi xin ch ng minh thêm li p lu n này b ng m t thí d khác: Vũ Hoàng Ch ng là ng i hay dùng di n tích. Bài th sau đây c a ông có nh ng ch khi d ch sang ngo i ng v n ph i đ nguyên ti ng Vi t, ai hi u thì hi u, không hi u thì đ c chú thích bên d i. N u không đ c thì làm sao bi t đ c s tích “Châu v H p Ph” và câu th “Cô Tô thành ngo i Hàn S n t” c a

Tr ng K ?

XUÂN BÁO N A ĐÊM

Bên tr i v ng báo xuân sang

G a khi H p Ph m màng v châu

Gác n m hiu qu nh b y lâu

N a đêm ch t n i cái s u Cô Tô

LE PRINTEMPS S'ANNONCE À MINUIT

De l'horizon accourt la nouvelle: "le printemps vient"

Et à ce moment H p Ph rêve au retour de ses perles précieuse

Là-haut, je m'entends, depuis longtemps solitaire

Il est minuit et toute la mélancolie de Cô Tô me pénètre

(Simone Kuhnen De La Coeuillerie d ch)

D ch ý, d ch i đã khó nh v y, nh ng còn m t th khó h n là d ch t th. T th là m t cái gì r t khó đ nh nghiã. Nó là m t ý, m t i làm cho ng i đ c s ng s thích thú. Nó xác đ nh câu đó là m t câu th, không ph i văn xuôi

Muôn m u chen d l đặng quang

B n n c xanh l b n cát vàng

Hoa tím buông l i s n c b c

Ôi r ng trinh b ch đ o h ng hoang

(Vũ Hoàng Ch ng)

A myriad of colours jostled, attending my Coronation-day

Water-sea's navy blue mixed up with sand-sea's golden

Hanging on green grassed slopes, bunches of purple flowers swayed

O! white-virgin jungles! Rosy-deserted islands!

(Nguyễn Khang d ch)

Cái hay c a b n câu th trên v a ý (ngày đ u con ng i đ c sinh ra đ làm ch vũ tr), v a i, v a hình nh. Nh ng câu th d ch đã l t đ c ý c a tác gi và đã nh n m nh nh ng m u s c làm nên m t b c tranh hài hòa. Tuy nhiên nh ng ý và i t o nên t th thì khó d ch

n i. Ch ng h n “buông i” đ c d ch là “swayed” có nghĩa lúc c, đung đ a. Khó có ch nào khác d ch hay h n.

Nh ng q a tình không di n t đ c h t ý t v nh ng chùm hoa tím buông i, buông th m t cách h ng h , nh th mu n quy n rũ ng i ng m. Cũng v y, ti ng kép “h ng hoang” không ch có nghĩa là “hoang v ng h ng” (rosy-deserted) , nh ng di n t thu khai thiên p đ a, lúc con ng i v a đ c sinh ra và v a khám phá ra vũ tr . Đó là nh ng t th c i n ý, khó d ch vô cùng.

Vì d ch sát nghĩa khó hay và khó hi u, nên các d ch gi th (tôi không nói văn xuôi) th ng đ a vào ý th đ “tái sáng tác” bài th b ng m t ngôn ng khác. Nh v y may ra m i có m t bài th d ch hay. Có th nói d ch gi cũng là ng i “đ ng sáng tác”. Tôi xin đ n ch ng vài thí d

TÍNH D T C A LÝ B CH

Sàng ti n minh nguy t quang

Nghi th đ a th ng s ng

C đ u v ng minh nguy t

Đê đ u t c h ng

Tôi d ch sát nghĩa nh sau:

Đ u gi ng trắng sáng t

M t đ t nh m s ng

Ng ng đ u nhìn trắng sáng

Cúi đ u nh c h ng

Nhà văn Toàn Phong đã “sáng tác” m t bài d ch khác v i nh ng ch thêm vào cho bài th du đ ng h n:

Đ u gi ng trắng sáng nh g ng

T ng nh m t đ t dải s ng m t mùng

Ng ng đ u trắng sáng trên không

Cúi đ u lu ng nh ng tr nh lòng nh quê

Hai câu th c a Thôi H

Nhân đ n b t tri hà x kh

Đào hoa y c u t u đông phong

N u đ ch sát nghĩa “Không bi t m t ng i đã đi đ n ch n nào? Hoa đào v n c i v i gió đông nh cũ” thì nghe ch ng có ch t th chút nào. Ph i nh đ n thiên tài Nguy n Du “sáng tác i” thì hai câu th đ ch m i th t có h n

Tr c sau nào th y bóng ng i

Hoa đào năm ngoái còn c i gió đông

Vì đ ch th khó nh th nên ông Võ Phi n m i phát bi u m t câu r t chí lý: “Cái g i là th ” thì đ ch đ c, “cái th t là th ” thì không đ ch đ c” (Võ Phi n, Đàm Tho i, tr 268. Văn M i, Hoa K 2000).

Nói v tr ng h p th ch Hán đ c đ ch sang th ch Vi t, chúng ta th y nh ng câu đ ch có v tho i mái h n, đ l t đ c cái hay c a câu th ch Hán h n. S dĩ v y là vì tr c h t các văn nhân thi bá Vi t Nam đã ch u nh h ng c a văn ch ng Trung Qu c hàng ngàn năm. Nh ng th th và đ n tích Trung Hoa đã tr thành thông th ng đ i v i ng i làm th và đ c th Vi t Nam.

Th đ n, các c ta i khôn ngoan bi n ti ng Hán thành ti ng Hán Vi t đ v a b o t n ti ng Vi t (Thí đ ti ng Quan Tho i nói ‘Chúng H a Mìn Qu ’, các c đ i thành ‘Trung Hoa Dân Qu c’), v a cho ti ng Hán năm âm b c t ng đ ng v i n ng, s c huy n, h i, ngã c a ti ng Vi t. Nh th , nhi u khi chúng ta đ c nh ng câu th ti ng Hán, dù không hi u nghĩa, v n th y r t hay. Đôi khi th đ ch sang ti ng Vi t còn hay h n nguyên tác. Thí đ :

C b thanh đ ng tràng thành nguy t

Phong h a nh ch u cam tuy n vẫn

(Đ ng Tr n Côn)

Tr ng Tràng Thành lung lay bóng nguy t

Khói Cam Tuy n m m t th c mây
(Đoàn Th Đi m d ch)

Nh ng câu d ch sau đây m i th t tuy t di u:

Thanh thanh m ch th ng tang
M ch th ng tang, m ch th ng tang,
Th p ý quân tâm thùy đ n tr ng
(Đ ng Tr n Côn)

(Cùng ngo nh i mà cùng ch ng th y)
Th y xanh xanh nh ng m y ngàn dâu
Ngàn dâu xanh ng t m t m u
Lòng chàng ý thi p ai s u h n ai?
(Đoàn Th Đi m d ch)

D ch th ch Hán c a tác gi ng i Hoa, d ch th ch Hán c a tác gi ng i Vi t nh tác ph m Chinh Ph Ngâm v a trích d n trên đây, các c còn d ch th ch Hán c a chính mình sang ti ng Vi t. Nh v y là các c sáng tác hai n. Chúng ta hãy đ c nh ng câu th t d ch c a c Tam Nguyên Yên Đ Nguy n Khuy n. Có nh ng bài chúng ta không ng là c sáng tác b ng hai th ti ng

H u thi i xu t kinh l
Không s n văn l c tuy n

Cũng có lúc ch i n i d m khách
Ti ng su i nghe róc rách l ng đèo

H u t u v thùy mãi
B t mãi phi vô ti n
H u thi v thùy t
B t t phi vô tiên

*Trần phàn thấp bặt h
Bá Nha cám dĩ c nhiên*

*Ráu ngon không có bán hán
Không mua không phái không tán không mua
Câu thơ nghĩ đán đo cháng viát
Viát đáa ai, ai biát mà đáa?
Giáng kia treo nháng háng há
Đàn kia muán gáy, ngán ngá táng đàn*

Tá thơ ngũ ngôn chá Hán, cá Tam Nguyên Yên Đá đã chuyán thành thơ song thất lục bát Viát Nam rát tài tình.

Dách thơ là mát viác hao tâm tán trí. Tôi chá đáa vài nhán xét và không dám phê bình ai. Muán có mát bài thơ dách hay, ngángái dách phái thông hiáu cá hai ngôn ngữ, phái biát xá đáng ngôn ngữ dách mát cách thành tháo, phái có tâm hán đáng điáu vái tác giá và phái biát cáng tác vái tác giá đá tái sáng tác bài thơ. Vì váy chúng ta đáng mong đác giá ngoái quác mê thơ. Kái u khi đác bán dách nhá chúng ta mê khi đác bán quác văn.

DáCH THá THáI ĐáI

ở phán trên, tôi đã góp ý thêm vá viác dách thơ cáa các thi hào nái tiáng, vái nháng ván thơ văn hoa, chái chuát, thuác giòng thơ cá đán. Tiáp theo đây, tôi xin nói vá viác dách thơ cáa thiái đái mái, vái nháng ván thơ mái. Viác dách thơ thiái đái mái có hai đác đáng m: Mát là chá chú tráng dách cho sát nghĩa, lát đáng ý câu thơ, không cán hoa hòe hoa sỏi. Hai là viác dách thơ đôi khi trá thành mát trò chái giái trí vái nháng ý và lái rát ngá nghánh, gây nhiáu thú vá.

Thá thiái đái đáng c dách nhiáu nhát là thơ có tính đáu tranh. Thí dá thơ cáa Nguyán Chí Thián đáng Nguyán Ngác Bích dách sang Anh ngữ và in thành táp đáy 550 trang có táa đá “HOA Đá A NGáC – THE FLOWERS OF HELL” Chúng ta hãy đác vài bài cá báng tiáng Viát lán tiáng Anh

TÔI IM LáNG

Tôi im lặng khi kẻ thù hành hạ
Sắt thép đưa vào, đau đớn nôn mê
Câu chuyện anh hùng để trẻ con nghe
Tôi im lặng vì tôi sợ nhũ :
Có ai đi rừng gặp loài dã thú
Lời mẹ mẹ kêu xin chúng tha?

I KEEP SHUT

*I keep shut my mouth when tortured by enemy
He may resort to iron & steel create unbearable pain
I still keep my mouth shut – leaving tales of heroism
To children – only because I told myself:
Can one imagine running into wild beasts in the forest
And swoop down to plead with them for one's life?*

TRONG BÓNG ĐÊM

*Trong bóng đêm đè nghẹt
Phẫn sấm n m t m t tr i
Trong đau khổ không lời
Phẫn sấm n toàn sấm sét
Trong lập ng i đối rét
Phẫn sấm n nhũ ng đoàn quân
Khi v n n c xoay v n
Tất cả thành nguyên tử*

IN THE NIGHT

*In this stifling night
There lies in wait a sun
Unspoken suffering
Hides nothing but thunder and lightning
In the starved and shivering millions
Are thousand armies
When a new era comes
All will go off like an atom bomb*

BÁC HỒ RỜI LỜI BÁC TÔN

*Bác Hồ rời lời Bác Tôn!
Cả hai đều thích ôm hôn nhi đồng*

Đoạn Xuân Hương về bàn chày n d ch th

Tác Giả: M c Giao

Thứ Sáu, 13 Tháng 2 Năm 2009 21:29

*N c da hai bác m u h ng
N c da các cháu nhi đ ng m u xanh
Gi a hai cái m t bành bành
Nh ng khăn quàng đ bay quanh c cò!*

UNCLE HO AND NOW UNCLE TON

*Uncle Ho and now we have Uncle Ton
Both are fond of embracing our kids
The uncles' complexion is rose-tinted
But the children's in fact is pale blue
In between the uncles' arse-like flat faces
Red scarves fly around thin-necked skinnies*

Bài thơ cuối đã trở thành ca dao mới, không ngờ lại là thơ của Nguyễn Chí Thiệu. Bàn d ch Anh ng c của Nguyễn Ngọc Bích cũng rất thú vị. “M t bành bành” mà d ch thành “arse-like flat faces” (m t b t nh mông) thì h t ch ch.

Đ c tính thơ hai c của thơ d ch thơ i đ i là tính khôi hài. Cũng ông Võ Phiệu đã phát giác ra nh ng câu thơ n a ti ng Việt n a ti ng Tri u Châu c a đ ng bào Việt g c Hoa vùng Bắc Liêu:

*Ch anh em mãi ki p ch
Ch cho n x i v t b khùi ui
(Ch cho rau mu ng v t b n bông)*

*Chim kêu ng , lán dài
A hia x a b , a mùi ùm chai
(Anh đi y v , em rày ch ng hay)*

Nh ng câu c bát giao u ngôn ng này làm tôi nh thú i m t câu thơ m t bà me Tây g i cho ông ch ng đã v Pháp

*T khi “toa kít-tê d ”
“Bon n ” cũng l m, “man l ” cũng nhi u
(“Toa kít-tê d ”: Toi quitter je: anh r i b em. “Bon n ”: Bonheur: h nh phúc. “Man l ”: đau kh , b t h nh)*

Thi bui này, khi ng i ta mu n t ng kh nh ng u n c ra kh i lòng, ng i ta hay trao đ i v i nhau nh ng đ i u g i là khôn ngoan, nh ng th t ra là than thân trách ph n b ng m t gi ng c làm ra v t u đ gi m b t s bi th m. Cách đây 3 năm, 2004, tôi có nh n đ c m t “message” c a Vũ Th Nguyên in i M i Đ i u v Hôn Nhân b ng Anh ng , bên c nh có d ch sang Vi t ng b ng th l c bát. Tôi không bi t ai là tác gi c a nh ng bài d ch này. Tôi th y hay và đã đóng góp v i anh em b ng cách hi u đ i m t s câu, ch cho sát nghiã. Thí d nh ng câu sau đây:

*Marriage and love are purely matter of chemistry
That is why wife treats husband like toxic waste*

*Hôn nhân cùng v i ái tình
Nh hai hóa ch t r p rình hút nhau
Th nên bà v v sau
Coi ch ng nh ch t đ c m u da cam*

*A man is incomplete until he is married
After that, he is finished*

*Đàn ông không v ch a hùng
V r i là k ... cáo chung cu c đ i*

Cu i cùng là m t truy n k thêm ch a ai ch u d ch. Tôi đánh li u d ch đ i. Xin các bà các cô đ ng h i t i tôi. Tôi ch là ng i d ch tài t , không chuyên nghi p, nh t là không ph i tác gi c a truy n này:

*A long married couple came upon a wishing well.
The wife leaned over, made a wish and threw in a penny.
The husband decided to make a wish too.
But he leaned over too much, fell into the well, and drowned.
The wife was stunned for a moment
but then smiled: “IT REALLY WORKS!”*

M t đôi đã l y nhau lâu
Đ ng trên m ng g ng nguy n c u n i riêng
Bà c u và ném đ ng t n
Ông nghiêng mình kh n, ngã l n g ng sâu
Bàng hoàng m t thoáng ch ng lâu
Bà c i i m m: “TA C U Đ C NGAY!”

D ch th là đ gi i thi u v i ng i ngo i qu c v n ch ng c a n c mình. Trong hoàn c nh hi n nay chúng ta l i càng c n d ch nhi u h n cho nh ng ng i tr Vi t Nam s ng n c ngoài có th đ c và hi u v v n h c quê h ng. Tôi không có chuyên môn d ch thu t, ch chú tâm s u t m nh ng bài đã đ c các v khác d ch đ gi i thi u nh ng nét hay đ p c a th Vi t Nam. Trong th i bu i giao l u đ th , giao l u v n hóa ph i đ c đ t lên hàng quan tr ng. Chúng ta c n bi t ng i và cũng c n ng i bi t chúng ta. Chính vì v y mà t i Nh t, cũng nh t i nhi u qu c gia ti n b khác, s sách ngo i qu c d ch sang ti ng Nh t đ c xu t b n m i năm cũng ngang ng a nh s sách vi t b ng ti ng Nh t.

Nói chuy n d ch th nhân bu i đ u xuân cũng là đ tìm l i chút h ng x a, đ đ a h n v v i nh ng mùa xuân đã đi qua trong m ng t ng. N i đ t khách quê ng i, xuân v n v nh ng chúng ta không có c nh xuân quê h ng, không đ c h ng không khí xuân, tình c m xuân nh khi còn i quê nhà. Trong khi đó, nhìn v quê h ng, ta th y đa s đ ng bào cũng đón xuân theo ki u “Vui là vui g ng k o là”. Chúng ta i “bên tr i l n đ n” cũng ch còn bi t nâng chén r u cay, ngâm câu th c a c Tiên Đ n đ chia s n i ni m v i nàng Ki u

M c ng i mây S m a T n
Nh ng mình nào có bi t xuân là gì

*Offrait-elle aux clients les délices entières,
Nul désir ne venait pour ses joies printanières*
(Lê Cao Phan d ch)

SÁCH THAM KH O

- Communion C m Thông, Vũ Hoàng Ch ng, Sài Gòn 1960. Xuân Thu tái b n t i Hoa K .
- Tâm Tình Ng i Đ p, Vũ Hoàng Ch ng, Editions Nguy n Khang, Sài Gòn 1961.
- Chinh Ph Ngâm và tâm th c l n g m ng c a k l u đ y, Lê Tuyên, Văn Ng h tái b n t i Hoa

Đu Xuân i bàn chuy n d ch th

Tác Giả: M c Giao

Thứ Sáu, 13 Tháng 2 Năm 2009 21:29

K , 1988.

- Histoire de Kieu, b n d ch Pháp ng c a Lê Cao Phan, Nhà xu t b n Khoa H c Xã H i, Hà N i 1994, .

- The Story of Kieu, b n d ch Anh ng c a Lê Cao Phan, Nhà xu t b n Văn Ngh , TP HCM, 1996.

- Hoa Đ a Ng c – The Flowers of Hell, th Nguy n Chí Thi n, Nguy n Ng c Bích d ch sang Anh ng . T H p Xu t B n Mi n Đông Hoa K , 1996.